

Venäjän Suomen maanmittaus- ja metsäkartat 1732–1811

Maanmittaus Venäjän Suomessa 1721–1764

Maanmittaus Karjalassa Ruotsin vallan aikana

Ruotsin vallan aikana, ennen isoavihaa, Karjalassa työskenteli vakituisia siviilimaanmittareita samaan tapaan kuin muuallakin Suomessa. Ensimmäiset maanmittarit tulivat lääniin 1630-luvulla. Vaikka maanmittareita ei ollut montaa, niin vuosikymmenten aikana he ehtivät piirtää alueelta lukuisia tilus-, verollepano-, raja- ja maantieteellisiä karttoja. Vuodelta 1765 olevan venäläisen tiedon mukaan Ruotsin vallan aikana oli kartoitettu Viipurin ja Kymenkartanon piirikunnat kokonaan sekä Käkisalmen piirikunnasta puolet, mikä tarkoittanee koko Venäjän Suomea Laatokan Karjalan harvaan asuttuja itäosia lukuun ottamatta.

Maanmittaus Venäjän Suomessa 1721–1765

Jo vuonna 1719, eli ennen Uudenkaupungin rauhaa, tsaari Pietari päätti liittää Viipurin, Käkisalmen ja Savonlinnan Pietarin kuvernementtiin. Kun lopullinen raja vedettiin, jäi Savonlinna Ruotsin puolelle. Venäjään tuolloin liitetysti alueista muodostettiin kaksi piirikuntaa seuraavasti: Entisen Käkisalmen läänin alueista tehtiin Käkisalmen piirikunta ja Ruotsille jo 1300-luvulta asti kuuluneista Karjalan kannaksen läntisistä osista Viipurin piirikunta. Piirikunnat kuuluivat Pietarin kuvernementtiin, mutta suuri osa niiden hallinnosta alistettiin, Ruotsilta niin ikään vallattujen, Eestin- ja Liivinmaan hallitsemista varten perustetulle virastolle.

Ruotsin vallan aikainen tyyppistä maanmittaushallintoa vakituisine maanmittareineen ei Venäjän Suomeen heti perustettu. Alueen siviilimaanmittaus organisoitiin samalla tavalla kuin muuallakin Venäjällä, mikä tarkoitti sitä, että maanmittaustoiminta Viipurissa jäi Pietarin kuvernementin geodeetin ja hänen mahdollisten apulaistensa varaan. Aluetta kartoitti Pietarista käsin geodeetti Ivan Klešnin apulaisineen. Tästä toiminnasta on edellä jo kerrottu. Oma Viipurin kuvernementti perustettiin Turun rauhan jälkeen vuonna 1744. Siihen tuli kuulumaan vanhat Viipurin ja Käkisalmen piirikunnat sekä Ruotsilta tuolloin vastavallatuista alueista muodostettu uusi Kymenkartanon piirikunta.

Ensimmäisen Venäjän vallan aikaisen oman maanmittarinsa Viipuri todennäköisesti sai vuosina 1731–1732. Keisarillisessa ukaasissa 26.6.1731 määrättiin kuhunkin kaupunkiin lähetettäväksi maanmittari tehtävänään ensisijassa maanomistusraja-

riitojen ratkominen. Säilyneiden karttojen tekijämerkintöjen perusteella tiedämme, että Viipurin piirikunnassa työskenteli ainakin vuosina 1732–1757 maanmittari Matias Fingreen, joka vuonna 1745 merkitsi tittelikseen vakituinen maanmittari. Hänen asuinpaikakseen mainitaan "Kakin Suikkila" eli tuolloin Johanneksen pitäjään kuulunut paikka, jossa nykyisin sijaitsee Viipurin ulkosatama Uuras.

Vuodelta 1746 tunnettu maanmittari Jonas Neklinin (Nicklin) Viipurin läänin alueelta tekemiä karttoja. Neklin oli saanut koulutuksensa Ruotsin puolella ja viimeksi Savossa työskennellyään muuttanut Venäjän puolelle. Gustafssonin mukaan hän sai vuonna 1745 Kymenkartanon piirikunnan maanmittarin viran. Hänen toiminnastaan ajalla 1746–1765 ei ole löytynyt tietoja. Kuitenkin, kun Viipurin läänin siviilimaanmittaus vuonna 1765 toden teolla käynnistyi, oli Jonas Neklin yksi monista maanmittareista. Hän jatkoi maanmittarina ainakin vuoteen 1769, mahdollisesti kuolemaansa 1785 asti. Hänen poikansa oli myös maanmittari.

Kolmas nimeltä tunnettu maanmittari ajalta ennen vuotta 1765 on Jonas Almgren. Häneltä tunnetaan karttoja vuosilta 1757–1763. Elokuussa 1765 tehdyssä keisarinnan päätöksessä, jolla Viipurin kuvernementtiin perustettiin Maanmittaus- ja revisiokomissio, mainitaan että alueella oli tuolloin viroissa kaksi vakituista ja kaksi ylimääräistä maanmittaria. Tämän mukaan edellä mainitun kolmen henkilön lisäksi läänissä on ollut virassa vielä neljäskin maanmittari.

Ajalta 1722–1764 tunnetaan vain muutama kymmenen siviilimaanmittarien Venäjän Suomesta valmistamaa karttaa. Kansallisarkiston hakemistoista on löytynyt tiedot 7 Fingreenin, 3 Neklinin, 2 Almgrenin ja 1 Fingreenin ja Almgrenin yhdessä tekemästä kartasta. Niistä 5 kuvaa tilusrajoja (rajariitoja ja rajankäyntejä), 2 sahoille myönnettyjä tukkimetsäoikeuksia ja 1 tilan omistuksia. Kaksi on sotilaiden määräyksestä laadittuja maantieteellisiä karttoja. Gustafsson mainitsee lisäksi viisi rajariitoihin liittyvää maanmittauskarttaa vuosilta 1735, 1745, 1755, 1759 ja 1760.¹ Suomessa säilyneiden karttojen vähäisyys voi selittyä sillä, että vuoden 1731 ukaasissa maanmittarin tehtäväksi säädettiin laatia kustakin kartasta vain kaksi kappaletta, joista toinen jäi maanomistajalle ja toinen piti lähettää maarekisteriä pitävälle Maatilakollegiolle² Pietariin. Vu-

1. Gustafsson 1933 s. 169. Gustafsson ei mainitse missä hän on kartat nähnyt - todennäköisesti Viipurin maanmittausarkistossa. Vuonna 2009 on löytänyt niistä mitään tietoa Kansallisarkiston luettelosta.

2. Вотчинная коллегия

den 1754 maanmittausohjesäännön mukaan karttoja tuli tehdä kolme, joista 1 maanomistajalle, 1 maatilakollegiolle ja 1 kuvernementin maanmittauskonttoriin.³ Venäjän sotahistoriallisen arkiston kokoelmassa on siviilimaanmittarien karttoja pikkuvihaa edeltävältä ajalta, mutta suurin osa niistä on tehty sotilaiden tilauksesta sotilastarkoituksiin. Tämän kirjan käsin piirrettyjen karttojen luettelossa vuosien 1722–1764 maanmittauskarttoja sisältyy seuraaviin luettelokokaisiin ##336–342 ja ##423–439.

Viipurin kuvernementin maanmittaus- ja revisiokomissio⁴

Vuonna 1765 aloitettiin koko Venäjän alueella laaja maanmittaustoimen uudistus, joka merkitsi siviilikartoituksen voimakasta laajenemista kaikkialla valtakunnassa. Uudistus ylettyi myös Venäjän Suomeen. Alueen Ruotsin lakeihin perustuva ja muun Venäjän oloista poikkeava hallintojärjestelmä aiheutti kuitenkin sen, että uudistus sai poikkeavan muodon.⁵

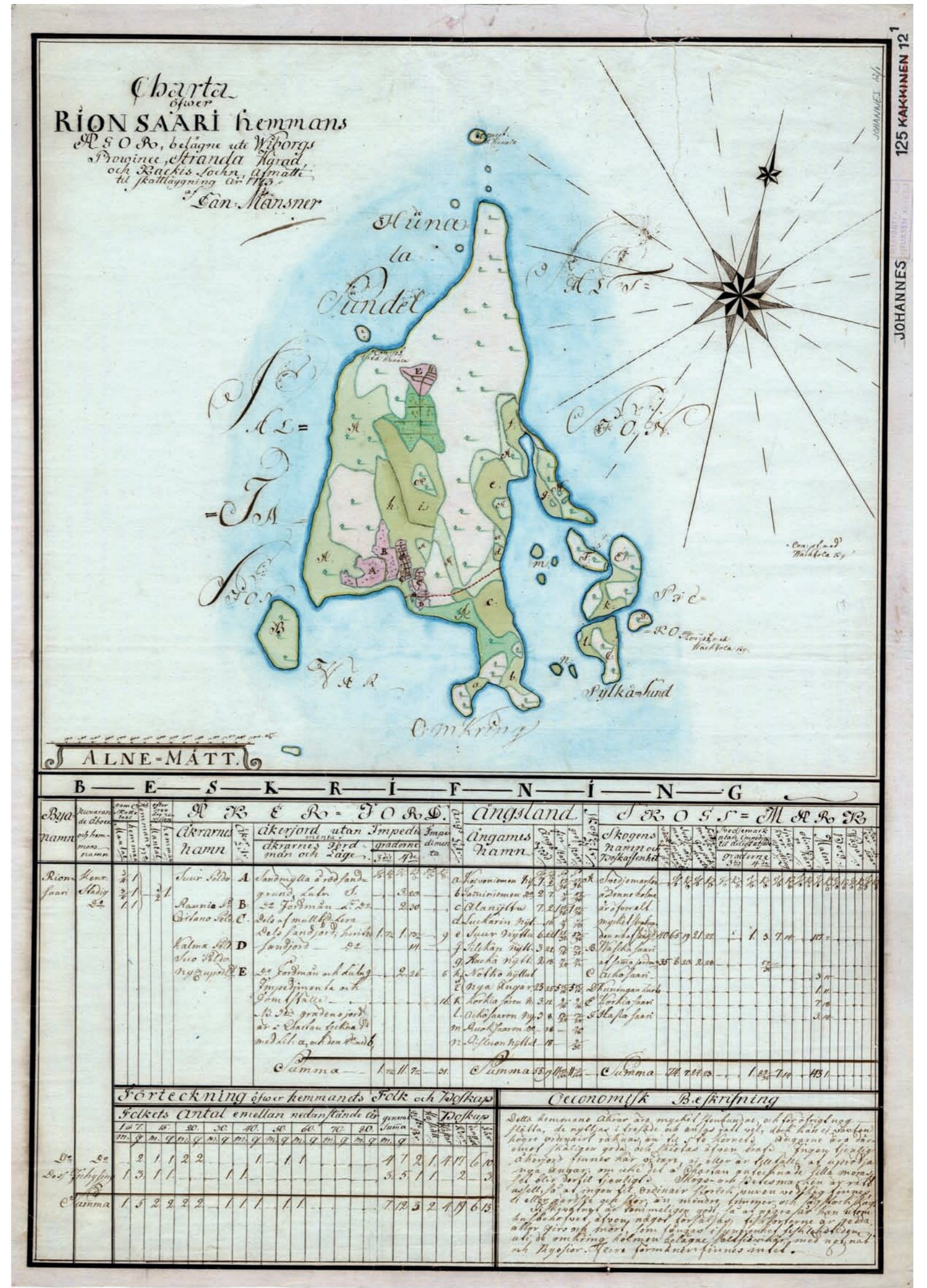
Keisarinna antoi 1.8.1765 asetuksen "Uuden revision toimittamisesta Suomessa". Asetuksessa tuodaan esille, kuinka alueen Venäjään liittämisen jälkeen sen kehitys on polkenut paikallaan ja kruunun talonpojilta saamat verotulot ovat jääneet vähäisiksi. Syynä ongelmiin tuodaan esille se, että tiloille aikoinaan määrätty verot eivät silloisissa oloissa enää vastanneet tilojen veronmaksukykyä. Verojen uudelleen määräämiseksi tuli suorittaa uusi revisio: tilojen olosuhteet tuli selvittää tutkimalla ja tätä varten kylien maat tuli kartoittaa. Tässä yhteydessä tuli kullekin tilalle vahvistaa maaveron suuruus.

Viipurin ja Käkisalmen piirikuntien verot oli edellisen kerran vahvistettu vuonna 1728 toimeenpannussa revisiossa. Sen yhteydessä aluetta ei kartoitettu. Perustana sanotaan käytetyn Ruotsin vallan aikaisia karttoja, joita ilmoitettiin olleen koko Viipurin piirikunnan alueelta ja puolesta Kä-

3. PIC3 10237. III.6.

4. Tämän luvun esitys maanmittaus- ja revisiokomission vaiheista perustuu seuraaviin lähteisiin: PIC3 numerot: 3819, 3380, 4.866, 5.793/28.6.1731, 8.856/14.1.1744, 12.445/1.8.1765, 12.666/2.6.1766, 12.828/31.1.1767, 15.795/25.7.1783, 15.796/26.7.1783, 15.921/4.2.1784, 17.634/12.12.1796, 17.637/12.12.1796, 18.376/15.2.1798, 19.642/9.11.1800, 20.272/19.5.1802, 20.274/19.5.1802, 20.274/19.5.1802, 20.552/13.12.1802, 24.934. Gustafsson RV 1933 s. 168–, Danielsson 1894 s. 17–.

5. Vuoden 1765 uudistuksesta Venäjällä yleensä, katso Постников 1989 s. 54–.



Kuva 32. Revisiomaanmittareiden työn perustuote oli yllä kuvatun kaltainen kyläkartta, jossa karttalehdelle on sisällytetty tekstimuotoinen erittely kustakin pelto-, niitty- ja metsälohkosta. Kartalla Johanneksen pitäjän Rionsaari. (KA)